

EL-MELİKÜ'D-DİLLİL İMRUÜLKAYS'IN KONSTANTİNİYE YOLUNDA GÖNÜL DÜNYASINDAN YANSIMALAR

Reflections From the World of Heart of al-Malik al-Dillil Imru' al-Qays on The Path to Constantinople

Mehmet YENİCE

Dr. Öğr. Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı, Yozgat, Türkiye.

Asst. Prof., Yozgat Bozok University, Faculty of Theology, Department of Basic Islamic Sciences, Department of Arabic Language and Rhetoric, Yozgat, Türkiye.

mehmet.yenice@yobu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2630-0514

İsmail AKCAOĞLU

Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, Türkiye.

The Directorate of Religious Affairs, Ankara, Türkiye.

akcaogluismail1@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5002-3065

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 14 Şubat / February 2024

Kabul Tarihi / Accepted: 21 Mart / March 2024

Yayın Tarihi / Published: 30 Haziran / June 2024

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June 2024

Cilt / Volume: 25 Sayfa / Pages: 145-169

Atıf / Citation: Yenice, Mehmet – Akcaoğlu, İsmail. "El-Melikü'd-Dillil İmrüülkays'ın Konstantiniye Yolunda Gönül Dünyasından Yansımalar [Reflections From the World of Heart of al-Malik al-Dillil Imru' al-Qays on The Path to Constantinople]". *Yozgat Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [BOZİFDER]*-*Yozgat Bozok University Journal of Faculty of Theology [BOZİFDER]* 25 (Haziran / June 2024): 145-169.

<https://doi.org/10.51553/bozifder.1436793>

Etik Beyan/ Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (**Mehmet YENİCE, İsmail AKCAOĞLU**).

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Öz

Cahiliye dönemi adı verilen İslam öncesi dönemde yaşayan insanların hayatında şiirin özel bir yeri vardır. Çünkü bu dönemin insanları çevrelerinde olup biten önemli olaylar ile ilgili duygu, düşünce ve fikirlerini şiirleri ile ifade etmişlerdir. Bu dönemin önemli temsilcilerinden birisi kabul edilen İmruülkays'ın şiirlerinde de farklı duygu yansımaları görülmektedir. İmruülkays, Necid'te Kinde Krallığı'nı kuran Kinde kabilesine mensup olup yaşadığı toplumda önde gelen birisidir. Dedesi Kinde Kralı Hâris b. 'Amr, babası Hucr'u, Esed ve Gatafan kabilelerini yönetmekle görevlendirmiştir. İlerleyen dönemlerde babasının Esed kabilesi mensupları tarafından öldürülmesi şairin hayatında bir dönüm noktası olmuş ve sonraki hayatını babasının intikamını almak için yaşamıştır. Bu yeni yaşantısı onun farklı duygusal davranışlara, acı ve ıstıraplara düşmesine neden olmuştur. Yaşadığı bu acı ve ıstıraplardan dolayı çaresizce krallığını ayakta tutabilmek için yardım alabileceği tüm kapıları ısrarla dolaşmasından dolayı kendine "Meliku'd-dillil/yolunu şaşırılmış kral" lakabı verilmiştir. Şairin isimleri arasında Hunduc, Cunduh, 'Adiy ve Müleyke olduğu halde, hayatla çok mücadele ettiği için "şiddet ve mücadele adamı" anlamında İmruülkays ismi şöhret bulmuştur. İmruülkays, içinde beslediği mücadele anlayışıyla Kinde Krallığı'nı yeniden kurmak için Konstantiniye'de bulunan Bizans İmparatoru Jüstinyen'den yardım istemek üzere Konstantiniye'ye gitmiş ve bu onun son yolculuğu olmuştur. Dönüş yolunda İmparatorun gönderdiği zehirli kaftanı giyen İmruülkays, Ankara'da vefat etmiş ve burada defnedilmiştir. Araştırmamızda şairin Konstantiniye yolculuğunda söylediği rivayet edilen kaside-i râiyesi üzerinden bizlere yansıyan duygu ve düşüncelerini tanımaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belagati, İmruülkays, el-Meliku'd-dillil, Kaside-i Râiye, Duygu.

Abstract

Poetry has a special place in the lives of people living in the pre-Islamic period, which is called the period of Jâhiliyyah. Because the people of this period expressed in their poems their feelings, thoughts and ideas about the important events happening around them. Different emotional reflections are also seen in the poems of Imru' al-Qays, who is considered one of the important representatives of this period. Imru' al-Qays belongs to the Kinda tribe, which founded the Kingdom of Kinda in Najd and was a prominent figure in the society in which he lived. His grandfather, Hâris b. 'Amr, king of Kinda, assigned his father Hujr as an administrator to the tribes of Asad and Ghatafan. After his father was killed by members of the Asad tribe, this situation became a turning point in the poet's life, and he lived his next life to avenge his father in the following periods. This new life caused him to fall into different emotional behaviours, pain and suffering. Due to these pains and sufferings, he experienced, he was given the nickname "al-Malik al-Dillil" (the misguided king) because he persistently knocked on all the doors to be able to get help to keep his kingdom alive. Although the poet had different names such as Hunduj, Junduh, 'Adiy and Mulayka, he became famous with the name Imru' al-Qays, which means "man of violence and struggle", because he struggled with life a lot. Imru' al-Qays, with his understanding of struggle he felt inside him, went to ask for help from the Byzantine Emperor Justinian in Constantinople to re-establish the Kingdom of Kinda, and it became his last journey. On his way back, Imru' al-Qays, who wore the robe sent by the emperor, died in Ankara, and was buried here. In our research, we will try to get to know the feelings and thoughts of the poet reflected to us through the al-qaşidah al-râiyyah, which is rumoured to have been said on his journey to Constantinople.

Keywords: Arabic Language and Rhetoric, Imru' al-Qays, Al-Malik al-Dillil, Al-Qaşidah Al-Râiyyah, Emotion.

Giriş

Genel kabule göre; edebiyat tarihinde kendi varlığını ispat etmiş milletlerin yazılı edebiyatında nesirden önce şiir gelişmiştir.¹ Cahiliye döneminde Arapların ürettikleri nazım türlerinden biri de şiirdir. Doğal olarak bu dönemin şairlerinin şiirlerinde de işledikleri temalar genellikle içerisinde yaşadıkları toplum ve toplumsal meselelerle ilgilidir. “Şiir Arap’ın divanıdır.”² sözü bir anlamda Cahiliye dönemi toplumu hakkında tek bilgi kaynağının cahiliye şiirleri olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum cahiliye şiirlerinin önemini daha da artırmaktadır. Cahiliye dönemi şiirleri sözlü anlatım yoluyla kuşaktan kuşağa intikal etmiştir. Bu intikalin kahramanları da şiir râvîleridir.³ Şairler birbirlerinin şiirlerini buldukları ortamlarda söyleyerek rivâyet ettikleri gibi kabile şairinin yazdığı şiirler, mensubu olduğu kabile tarafından da rivâyet edilebilmektedir. Sözlü rivâyetin başkahramanları, taraf gözetmeksizin ezberledikleri şiirleri buldukları ortamlarda sözlü olarak rivâyet eden şiir râvîleridir.⁴ Bu dönem şairlerinin, kendileri gibi şair olan ve yazdıkları şiirleri rivâyet eden özel râvîleri olduğu da bilinmektedir. Başta muallaka şairlerinin şiirleri olmak üzere, dönemin diğer şairlerinin söylediği şiirlerin günümüze ulaşması şiir râvîlerinin çabalarıyla olmuştur. Bazı râvîlerin, rivâyet ettikleri şiirler üzerinde ekleme ve eksiltme yaptıkları ithamına maruz kalmış olmaları Cahiliye dönemi şiirlerinin doğru bir şekilde rivâyet sürecinin râvîlerin insafına bağlı olarak ilerlediğini göstermektedir. Cahiliye dönemi şiirleri, sözlü rivâyet yoluyla aktarılan şiirlerin derlenmeye başladığı Emevîler döneminin sonları ve Abbâsîler döneminin başlarına kadar devam

¹ Taha Hüseyin, “Cahiliye Dönemi Nesri”, çev. Celalettin Divlekci, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1 (2007), 177-183; es-Sibâ’î, *Târîhu'l-edebi'l-'Arabi (el-'Asru'l-Câhili)* (b.y.: Matba'atu'l-'Ulûm, 1351/1932), 108; İbrahim Şanlı, *Cahiliye Dönemi Arap Edebiyatında Nesir* (Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 1.

² Ramazan Ömer, “Eski Arap Şiiri'nin Yapısında Dil ve Ahenk: İmru'l-Kays”, *Şarkiyat Mecmuası* 25 (2014), 172; ‘Abbâs Mahmûd ‘Akkâd, *el-Luğatu's-şâ'ira* (b.y.: Müessesetü'l-Hindâvi, 2014), 51-65; İbrahim Şanlı, *Cahiliye Dönemi Arap Edebiyatında Nesir*, 10.

³ ‘Ali Cündî, *Târîhu'l-edebi'l-Câhili* (Beyrut: Mektebetü'l-Câmi'atu'l-'Arabiyye, 1966), 1/173-200.

⁴ Cündî, *Târîhu'l-edebi'l-Câhili*, 1/203-221; Kenan Demirayak, *Arap Edebiyatı Tarihi-I (Cahiliye Dönemi)* (Erzurum: Fenomen Yayınları, 2014), 94.

etmiştir. Bu zaman diliminden itibaren sözlü rivâyet ile intikali sağlanan şiirler derlenmeye, yazılıp kayıt altına alınmaya başlanmıştır.⁵

Çalışmamızın amacı Cahiliye döneminde İmruülkays'ın, Rum kayserinden yardım istemek üzere Konstantiniye'ye giderken söylediği üç kasidesinin ilki olan “Semâ leke şevkun” (سما لك شوق) kaside-i râiyesini⁶ incelemek ve şairin duygularını irdelemektir. Çalışmamızda kaynak tarama yöntemi kullanılmıştır.

1. İmruülkays'ın Konstantiniye Yolculuğunun Nedenleri

Söylediği şiirleri râvîlerin rivâyetiyle günümüze ulaşan Cahiliye şairlerinden birisi de zevk ve eğlence şairi olarak bilinen İmruülkays'tır. Babasının suikasta uğramasından önceki hayatını zevk ve eğlenceyle geçiren şair, babasının ölümünden sonraki hayatını ise babasının intikamını almak için yaptığı mücadeleler ile geçirmiştir. Babasının öldürülmesinin ardından Esed kabilesine karşı iki savaş yapmıştır. İlk savaşını Bekr ve Tağlib kabilelerinden aldığı kuvvetlerin yardımıyla, ikinci savaşını Himyer kralı ve diğer kabilelerin yardımı ile yapmıştır. Her iki savaşta da Esed kabilesini yenilgiye uğratmıştır. Ancak Hîre Hükümdarı Münzir b. Mâussemâ ve Esed kabilesini korumak için Kisrâ Nûşirvân'ın gönderdiği kuvvetlere karşı duramayacağını düşünen İmruülkays, kendisine yardım edecek stratejik ortak arayışı içine girmiştir. Böylece Esed kabilesine karşı yapacağı üçüncü savaşını Rum kayserinin yardımıyla yapmak istemiştir. Yapmayı düşündüğü üçüncü savaşında hedefi, Esed kabilesinin soyunu kurutarak intikam almak ve Kinde Krallığı'nı yeniden ihya etmektir. Ancak şairin bu intikam duygusu ile yaptığı girişim, türlü entrika ve iş birlikleri ile hayatına mal olmuştur.⁷

⁵ Süleyman Tülücü, “Mu'allakât ve Şairleri Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi-I”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (2005), 23; Mehmet Yenice, “İçerik Yönüyle Mu'allaka Şiirlerinin Değeri ve Tarafı b. el-'Abd'in Mu'allakası”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 14/76 (2021), 825-835; Hüseyin Ersönmez, “Halefu'l-Ahmer: Şairliği, Râviliği ve Edebi Tenkitçiliği”, *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/1 (Haziran 2022), 177-180.

⁶ Şevki Dayf, *Târîhu'l-edebi'l-'Arabî el-'asru'l-Câhili* (Kahire: Dâru'l-Ma'ârif, ts.), 245.

⁷ Dayf, *Târîhu'l-edebi'l-'Arabî el-'asru'l-Câhili*, 233-236; Ahmet Savran, “İmruülkays b. Hucre", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22/237-238.

2. İmruülkays'ın Kaside-i Râiye'sinin İçeriği

İmruülkays, babasının intikamı uğrunda yaptığı son yolculuğu esnasında üç şiir söylemiştir. İlk olarak söylediği şiir, divanında dördüncü sırada yer alan “Semâ leke şevkun” (سما لك شوق) kaside-i râiyesi olup 54 beyittir.⁸ Söylediği ikinci kasidesi, Rum kayserinden dönerken Ankara yakınlarında söylediği “Elimmâ ‘ala’r-rab‘i’l-kadîmi bi ‘as‘asâ” (أَلِمَّا عَلَيَّ الرَّبِّعِ الْقَدِيمِ بَعَسَاسًا) kasidesidir. Bu kaside İmruülkays'ın divanının 13. sırasında yer almakta ve 14 beyitten oluşmaktadır.⁹ Üçüncü kasidesi, 17 beyitten oluşan “Kıfâ nebkî min zikrâ habîbi ve irfâni” (قفا نبكي من ذكرى حبيب و عرفان) kasidesidir. İmruülkays, bu kasidesini Ankara yakınlarında Rum kayserinin gönderdiği zehirli kaftanı giydikten sonra hastalığının arttığı esnada söylediği kabul edilmektedir.¹⁰

İmruülkays, “Semâ leke şevkun” (سما لك شوق) kaside-i râiyesini Cahiliye döneminin bilindik formunda söylemiştir. Buna göre kasideye sevgiliye duyulan özlem (nesîb/teşbîb) ile başlayıp tasvir ve fahr ile devam etmiştir. Bu şiirinde İmruülkays'ın Şam yolunu izleyerek Havrân, Ba‘lebekke, Humus, Hamâ ve Şeyzer’a uğradığı anlaşılmaktadır. Ayrıca bu kasidesinde o, geçmişe özlem, geleceğe sabırsızlanma, ümitsizlik, ümitsizlikten kurtulma, umuda uzanma gibi duygularını şiirine aktarmıştır. Genel olarak değerlendirdiğimizde İmruülkays'ın bu şiiri, Rum kayserine gitmek için yaptığı zorlu yolculuğu esnasında yaşadığı duyguları ve gelgitleri yansıtmaktadır.

3. İmruülkays'ın Konstantiniye Yolunda Gönül Dünyasından Yansımalar

İmruülkays, aşağıdaki beyitlerde kasidenin nesîb bölümünde sevgilisi Süleymâ'yı zikreder. Onun ayrılışıyla şair, gönlündeki hasreti “Sana olan arzum kat kat arttı.” şeklinde ifade etmiştir. Bu ayrılık neticesinde dünyanın kendine dar geldiğini belirtmiş, yaşadığı hüznün ve özlem

⁸ Leylâ Tefkik el-Âmrî, *İmruü'l-Kays b. Hucr: Rihletuhu ile'ş-şarki ev ile'l-garb* (Ammân: Dâr'u Ğaydâ, 2007), 153-154.

⁹ İmruü'l-Kays, *Divânu İmruü'l-Kays*, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhîm (Kahire: Dâru'l-Ma'ârif, 2009), 105-108.

¹⁰ İmruü'l-Kays, *Divânu İmruü'l-Kays*, 89-93.

duygularını dile getirmiştir. Nitekim sevgilisi ayrılıp gitmesine rağmen ondan geriye kalan onun sevgisinden başka bir şey değildir. Yüreğine oturan bu hüznün duygusuyla sevgilisinin oturduğu Ya'muriyye bölgesinin Teymur vadisinde su kaynaklarının olduğu yerden ayrılışını gözlerden kaybolana kadar seyran eylemiş, bu sırada yüreğindeki hissiyatını ilk üç beyitte şöyle dile getirmiştir:

وَحَلَّتْ سُلَيْمِي بَطْنَ قَوِّ فَعَرَعَرَا سَمَّا لَكَ شَوْقٌ بَعْدَمَا كَانَ أَقْصَرَ
مُجَاوِرَةً غَسَّانَ وَالْحَيِّ يَعْمُرًا كِنَانِيَّةً بَانَتْ وَفِي الصَّدْرِ وَدُّهَا
لَدَى جَانِبِ الْأَفْلَاحِ ۱۱ مِنْ جَنْبِ تَيْمَرَا بَعِينِي ظُعُنُ الْحَيِّ لَمَّا تَحَمَّلُوا

1- *Uzaklaştıktan sonra sana olan arzum kat kat arttı. Süleymâ da Kavv ve 'Ar'ara'da ikamet etmişti.*

2- *O Kinânelidir, sevgisi gönülde olduğu halde uzaklaştı. Gassânîler'e komşu, Ya'muriyye bölgesi.*

3- *Göç yüklenip kervan yola çıktığında onları izledim. Teymur vadisi, derelerinin kenarından yola koyuldular.*

İmruülkays, kavmi ile yolculuğu esnasında devenin hevdecindeki¹² sevgilisinin salınarak gidişini bahçelerde boyları semaya uzanan Devm¹³ ağacının rüzgârla sağa sola salınmasına ve geminin dalgalarda yalpalanarak ilerlemesini ufukta sağa sola dalgalanan serapla eşdeğer olarak değerlendirmiştir. Yine sevgilinin gidişi Safa ve Müşakkar kalelerinin yakınında yurt tutmuş İbn Yâmin oğullarının sanki suyun içine dikilmiş de boyu uzamış, dalları ve meyvesi oldukça çok olduğu halde ulaşılamayan hurma ağaçlarının meyvelerine benzetmiştir. Bütün bu tasvirler, sevgilinin gidişine muhteşemlik katıyor izlenimi vermektedir. Ancak sevgilisi Süleymâ'ya bir daha ulaşamayacağı gerçeği ile yüzleşmek zorunda kalan İmruülkays, tasvirleriyle Süleymâ'dan kesin olarak ayrıldığını vurgulamıştır. Arka planda gönlü virane olan İmruülkays'ın güler misin, ağlar mısın, dedirten duygusallığı şöyledir:

¹¹ İflâc (إفلاج): Kelime anlamı ile anlaşılması mümkün ise de (İmruü'l-Kays, *Divânü İmruü'l-Kays*, 56) büyük bir bölgenin adı olarak da anlamak mümkündür. Bk. Abdullah b. 'Abdu'l-'Aziz Âl Muflih'l-Cezâlin, *Târihu'l-Eflâc ve hadâratuhâ* (b.y.: y.y., 1413/1992).

¹² Hevdec: Deve üzerine yerleştirilen ve rahat bir seyahat ortamı sağlayan özel bölmeli yer. Bk. Ahmet Önkâl-Nebi Bozkurt, "Deve", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 9/223.

¹³ Hurma gibi uzun boylu bir ağaç çeşididir. Bk. İmruü'l-Kays, *Divânü İmruü'l-Kays*, 58.

حَدَائِقَ دَوْمٍ أَوْ سَفِينًا مُقَيَّرًا فَشَبَّهْتُهُمْ فِي الْآلِ لَمَّا تَكَمَّشُوا
دُوَيْنَ الصَّفَا اللَّائِي يَلِينُ الْمُشَقَّرَا أَوْ الْمَكْرَعَاتِ مِنْ نَخِيلِ ابْنِ يَامِنَ
وَعَالِينَ فَنَوَانَا مِنَ الْبُسْرِ أَحْمَرَا سَوَامِقَ جِبَارٍ أَثِيثٍ فُرُوعُهُ

- 4- Gözden kaybolmaya başlamalarımı serapta Devm bahçelerinden geçip gitmeye veya suyun üzerinde bir geminin yüzüp gidişine benzettim,
5- Veya İbni Yâmin'in¹⁴ suyun içine dikilen hurmalarına Safa kalesinin¹⁵ berisinde, Muşakkar kalesinden¹⁶ sonra
6- Hurmalar ulaşılamaz, oldukça yüksek dallı ve ham hurmaları kızarmış.

Yâmin kabilesinden, Benû Rabdâ kolunun, kılıçlarıyla sevgiliye kalkan oluşları da şairin sevgilisine ulaşılmamasına engeldir. Bütün bu ulaşılmaz duvarların ardında, İmrüülkays sevgilisinin ayrılışıyla ona tekrar kavuşma ümidini kaybetmenin verdiği yıkılmışlık hislerini ifade eder. Ayrıca Yâmin kabilesinden Benû Rabdâ kolunun sağladığı koruma ile sevgilisi Süleymâ'nın gideceği yere güvenli bir şekilde varacağını da şöyle anlatır:

حَمَّتَهُ بَنُو الرَّيْدَاءِ مِنْ آلِ يَامِنَ بِأَسْيَافِهِمْ حَتَّى أَفْرَ وَأَوْقِرَا

- 7- Yâmin kabilesinden Benû Rabdâ Oğulları¹⁷ kılıçlarıyla onu korudu da (göçme) kararı onanarak, sonunda develer yüklendi.

İmrüülkays, sevgilisi Süleymâ'nın gidişini anlatmaya devam eder. Benû Rabdâ Oğulları, hurma ağaçlarının çiçeklenip meyveye durması ve hurmaların olgunlaşmasından memnundur. Hurma ağaçlarının ürün

¹⁴ İbnü Yâmin (İbnü Yâmin): Safa ve Muşakkar kalelerinin yakınında yurt tutmuş bir kavimdir. En uzun ve en güzel hurmalıkları ile bilinir. Bk. Vefâ Süleymân 'Ali el-'Alyân, *el-İrtihâlu fi'ş-şîri'l-Câhili (Dirâsetü'n-nakdiyye)* (Cidde: Câmi'atu'l-Melik 'Abdu'l-'Azîz, Külliyyetu'l- Âdâb ve'l-'Ulûmi'l-İnsâniyye, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 62.

¹⁵ الصفا (Safa): Kasr-ı Muşakkar yakınlarında bulunan, Tarafe b. 'Abd'ın öldüğü kaledir. Yemâme tarafında bulunan bir kasırdır. El-'Âmrî, *İmrüü'l-Kays b. Hucr: Rihletuhu ile'ş-şarkı ev ile'l-garb*, 155; <https://www.spa.gov.sa/ar/830d542271?type=news&uuiid=830d542271>.

¹⁶ قصر المشقر (Kasr-ı Muşakkar): Daha önceki dönemlerde حصن حجر (Hisnu Hicr), Cahiliye döneminde M. 20 yılında inşa edilmiş bir kaledir. Eyyâmü'l-'Arap'tan olan Yevmu'l-Muşakkar Savaşı'nda Arapların kazandığı zaferden sonra Kasr-ı Muşakkar olarak isimlendirilmiştir. Yemâme tarafında bulunan bir kaledir. Bk. el-'Âmrî, *İmrüü'l-Kays b. Hucr: Rihletuhu ile'ş-şarkı ev ile'l-garb*, 155; <https://www.spa.gov.sa/ar/830d542271?type=news&uuiid=830d542271>.

¹⁷ Habeşli bir kavimdir. Bk. El-'Alyân, *el-İrtihâlu fi'ş-şîri'l-Câhili (Dirâsetü'n-nakdiyye)*, 63.

bolluğu ve meyvelerinin olgunlaşıp dallarının eğilmesiyle işçi ceylânlar¹⁸ hurma ağaçlarının meyvesini devşirmek için bir araya gelirler. Bu güzellik karşısında gören gözler bakakalır. Bütün bu güzellikler bir yana, bu yolculuk Sakif'te mermer taşın üstünde süslü resimlerin Müzbid-i Sâcûm Vadisi'nin üzerine süslemeli kumaş giydirmesine benzer. Bütün bu tasvirlerinin muhteşemliği İmruülkays'ın sevgilisine karşı duyduğu muhabbet ve sevgi hislerinin derinliğinin göstergesidir. O, duygu harmonisini şöyle nazma aktarır:

وَأَكْمَامُهُ حَتَّى إِذَا مَا تَهَصَّرَا	وَأَرْضَى بَنِي الرَّيْدَاءِ وَأَعْتَمَّ زَهْوُهُ
تَرَدَّدُ فِيهِ الْعَيْنُ حَتَّى تَحْبِرَا	أَطَافَتْ بِهِ جِبْلَانُ عِنْدَ قَطَاعِهِ
كَسَامُزِيدِ السَّاجُومِ وَشِبَا مُصَوَّرَا	كَأَنَّ دُمَى سَقْفٍ عَلَى ظَهْرِ مَرْمَرٍ

8- Hurma ağaçlarının çiçeklenmesi ve hurma tanelerinin olgunlaşmasıyla dallarının eğilmesi Benû Rabdâ Oğullarım keyiflendirdi.

9- Hurmanın bulunduğu yerde ceylânlı işçiler meyvesini devşirmek için toplanmıştır. Hurmaların güzelliğine tekrar tekrar bakan gözler bakakalır.

10- Sanki Sakif'te¹⁹ mermer taşının üzerindeki mücevherlerle süslü resimler, Müzbid-i Sâcûm Vadisi'ne renkli, süslemeli kumaş giydirmiştir.

Aşağıdaki beyitlerde, “bir elin yağda bir elin balda olduğu” rahat bir ortamda yapılan yolculuk tasviri yapılmaktadır. Bu yolculuğun kahramanı kadınlardır ve kervanın onur konuğu İmruülkays'ın gözdesi Süleymâ'dır. Kadınlar bu yolculukta korunma ve geçim derdi düşünceleri olmadan yakut ve özel tasarım altınla ziynetlenmişlerdir. Nasıl Himyerî hokkasından²⁰ keskin misk kokusu etrafa yayılıyorsa, kadınların sürdükleri Senâ kokusunun da etrafa güzel koku yaydığını İmruülkays şöyle dile getirmiştir:

عَرَائِرٌ فِي كِنِّ وَصَوْنٍ وَنَعْمَةٍ	يُحْلِيْنَ يَا فَوْثًا وَشَدْرًا مُفَقَّرَا
وَرِيحٌ سَنَا فِي حُقَّةٍ حَمِيرِيَّةٍ	تُخْصُ بِمَفْرُوكٍ مِنَ الْمِسْكِ أَدْفَرَا

¹⁸ جيلان (Ceylân): İran kirasının Bahreyn taraflarından işçi olarak getirdiği kişiler topluluğudur. Bk. İmruü'l-Kays, *Divânu İmruü'l-Kays*, 58.

¹⁹ سَقْفٌ : Mermere nakşedilmiş resimlerin bulunduğu yerin adıdır. Bk. İmruü'l-Kays, *Divânu İmruü'l-Kays*, 58.

²⁰ الحقة: Ahşap veya fildişinden yapılan kadınların ziynet eşyalarını sakladığı, özellikle koku sakladığı kaptır. Hokka Himyerî krallarıyla özdeşleşmiştir. Bk. Mahir Ahmed 'Ali Mebidayn, *Mazâhiru'l-hadârati'l-mâddiyyeti fi ş-i'rî'l-Câhili* (Ürdün: Câmi'atu'l-Ürdüniyye, Doktora Tezi, 2002), 59-60.

11- Zamandan asude olarak, bolluk ve güvendedir. Yakut ve dörtgen şeklinde kalıba dökülmüş altınla ziynetlenmişler.

12- Himyeriye hokkasındaki Senâ kokusundan²¹ sürmüşler keskin misk kokusunun esintisi tercih edilerek.

Aşağıdaki beyitte özellikle kadınlar için vazgeçilmez olan güzel kokular yanında buhurlar zikredilir. Zikredilen bu kokular bân,²² lübnâ kokuları yanında ülvîy,²³ rend ve kibâ²⁴ Hind buhurlarıdır. Bu kokuları kullanan İmruülkays'ın sevgilisi Süleymâ'nın da aralarında bulunduğu kadınların Senâ kokusunun yanında diğer koku ve buhurları da kullandıklarını o şöyle dile getirir:

وَرِنْدًا وُلْبَنَى وَالْكَبَاءَ الْمُقْتَرَا وَبَانًا وَأُلْوِيًّا مِنَ الْهِنْدِ دَكِيًّا

13- Hind'den rayihalı bân ve ulvîy, rend²⁵ ve lübnâ,²⁶ kibâ ateşe maruz kalınca buharlaşır.

Cahiliye toplumunda belli bir süreye kadar rehin bırakılarak borçlanıldığında, zamanı gelen borcun ödenmemesi halinde rehin bırakılan şeyin geri alınması mümkün olmuyordu. Aşağıdaki beyitte o dönemdeki bu genel geçer duruma atıfta bulunulmuştur. Bu kadınların arasında bulunan sevgilisi Süleymâ giderken İmruülkays'ın kalbini alıp götürmesi bir anlamda duygularının da kaybolması anlamına gelmektedir. Kadınların kendisini seven erkeklerden kolayca ayrılmamaları beklenirken, Süleymâ'nın böyle kolay bir şekilde ayrılması İmruülkays'ı oldukça sarsmıştır. Süleymâ İmruülkays'tan ayrılmış, aralarındaki duygu birliğini kesip atmıştır. Buna göre tekrar bir araya gelmeleri mümkün değildir. Süleymâ'yı geri dönüşü olmayacak şekilde kaybetme duygusunu İmruülkays şöyle ifade eder:

سُلَيْمَى فَأَمْسَى حَبْلُهَا قَدْ تَبَتَّرَا غَلَقْنَ بَرَهْنَ مِنْ حَبِيبٍ بِهِ أَدَعَتْ

²¹ İbn Ebî'r-Rebî', "Tefsîru'l-Kitâbu'l-'Azîz ve İrâbuhu", 1/320. Erişim Tarihi: 02.02.2024.

²² البان: Güzel kokulu bir ağaç türüdür. Bk. شجرة-البان- Erişim Tarihi: 08.01.2024

²³ الأوي: Ağacı ve kokusu kaliteli ağaç. Bk. İmruü'l-Kays, *Divânu İmruü'l-Kays*, 60.

²⁴ الكبَاء: Subayciyye lehçesinde bir ağaç çeşididir. Ateşte yanınca güzel kokusu yayılır. Ahşap kaplar tütsülendiğinde güzel kokusu iner. Bk. Nûrâ 'Ali Yüselim Sahrân, "Hudûru'l-Lehçeti'-Subeyciyyeti fi's-Şi'ri'l-Câhili (Melâmihi ve Delâlâtü ve Ta'kîbatu)", *Aden Üniversitesi Beşeri ve Toplumsal Bilimler Dergisi* 1/3 (2020), 283-303.

²⁵ الرند: Güzel kokulu bir ağaç. Bk. İmruü'l-Kays, *Divânu İmruü'l-Kays*, 60.

²⁶ البني: Bir çeşit koku. Bk. İmruü'l-Kays, *Divânu İmruü'l-Kays*, 60.

14- Kendisini sevenin kalbini götürdü ve sahiplendiler. Bahane ileri sürerek Süleymâ benden ayrıldı ve aradaki bağ da kopmuş oldu.

Aşağıdaki beyitlerde kendisi hakkında “Daha önce onun bir sevgilisi vardı.” diyerek üçüncü tekil şahıs dili kullanır. İmruülkays muhafızlara fark ettirmeden örtülerle kapatılmış sevgilisinin çadırına baktığını, ancak beklenmedik bir şekilde ona uzaktan bakış atabildiğinde kalp atışlarının arttığını itiraf eder. Sevgiliye ulaşmak istediği halde ulaşamamasının heyecanıyla birlikte üzüntü hissini de dile getirir. O, bu hissini sarhoş olmaktan korkan bir sarhoşun, içki içmekten hoşlandığı ve arzu ettiği halde içki içmekten kaçınmasına benzetir:

وَكَانَ لَهَا فِي سَالِفِ الدَّهْرِ حُلَّةٌ يُسَارِقُ بِالطَّرْفِ الْخَبَاءَ الْمُسْتَرًّا
إِذْ نَالَ مِنْهَا نَظْرَةً رُبِعَ قَلْبُهُ كَمَا دَعَرَتْ كَأْسُ الصُّبُوحِ الْمُخَمَّرًا

15- Onun önceki zamanda bir sevgilisi vardı. Saklanarak gizliden gizliye bakış atıyordu.

16- Ona baktığında tıpkı mayalı sabah kadehinin paniğe kapıldığı gibi kalbi titrerdi. Sarhoşun sabahın içki kadehinden ürktüğü gibi.

Sarhoş, akıl kuvvetine dayanarak yere düşmeden ayağa kalkarak yapması gereken işlerini nasıl yaparsa, Süleymâ'nın aşkından sarhoşa dönen İmruülkays'ın da duygularına hâkim olarak kendisini toparlaması gerektiği sonucuna varır. Bu beyitten sonra artık Süleymâ defterini kapatan İmruülkays kasidesine şöyle devam eder:

نَرَاشِي الْفُؤَادُ الرَّخْصَ أَلَّا تَخْتَرًا نَزِيفٌ إِذَا قَامَتْ لِوَجْهِ تَمَائِلَتْ

17- Sarhoş, bir sebeple ayağa kalktığı anda sendeler, sarhoş olmasın diye aklının kandırmasıyla.

İmruülkays da aynı durumda olan sevgilisinin uzağa giderek ondan ayrıldığını ve başkasını seveceğini düşünür. Bu düşünce İmruülkays'ın başka bir sevgili bulması için bir bahanedir. İmruülkays kasidenin başından bu yana hatırasını zikrettiği, övdüğü sevgilisi Süleymâ'yı bir kenara bırakarak bir diğer sevgilisi Esmâ'yı gündeme getirir.²⁷ Yeni

²⁷ İmruülkays'ın normal hayatında ve şiirlerinde kadınların her zaman öncelikli yeri olmuştur. İnceleme konumuz olan bu kasidesinde de beş sevgilisinin ismini şu beyitlerde zikretmiştir: 1. beytinde Süleymâ, 18. beytinde Esmâ, 43. beytinde Bint 'Afzerâ, 45. beytinde Ümmü Hâşim ve Besbâse bint Yeşkürâ. Bu yolculuğu özelinde düşündüğümüzde İmruülkays babasının intikamını almak için oradan oraya seyahat eden bir süvaridir ve babasının intikamını alana

sevgilisi Esmâ'ya aba altından sopa göstererek, eğer sen de Süleymâ gibi yaparsan senin de pabucunu dama atarım, uyarısını şöyle dile getirir:

سُبَيْدِلُ إِنِ أَبَدَلْتُ بِالْوَدِّ آخَرَ
أَسْمَاءُ أَمْسَى وَدُّهَا قَدْ تَعَبَّرَا

18- *Ey Esmâ! Onun (Süleymâ'nın) sevgisi değişmişti. Sen (sevgini) başka bir sevgiyle değiştirmiş isen biz de (sevgimizi başka bir sevgi ile) değiştiririz.*

Şam yakınlarında bulunan Hamalâ²⁸ ve Evcarayı²⁹ geride bırakan İmruülkays sevgiliye kavuşma umudunun tükenmişliği ve gurbet acısının zirveye ulaştığı hissi yanında içinde bulunduğu yolculuğun zorluğu ile başa çıkma derindedir. Böyle bir anda geride bıraktığı erdemli aile, akraba ve dostlarını hatırlayarak kendisini motive etmek ister. Ancak bunu başaramamanın yıkılmışlığını hisseder. Çünkü Havrân³⁰ ufukta görünmüştür. Ne var ki ufka şöyle bir baktığında muhayyilesinde hatırladığı eş, dost, akraba ve sevgilisinden eser yoktur. Bu duygularını aşağıdaki beyitlerde şöyle yansıtır:

عَلَى خَمَلَى حُوصُ الرِّكَابِ وَأَوْجَرَ
تَدَكَّرْتُ أَهْلِي الصَّالِحِينَ وَقَدْ أَتَتْ
نَظَرْتُ فَلَمْ تَنْظُرْ بَعِينِكَ مَنْظَرًا
فَلَمَّا بَدَتْ حَوْرَانُ فِي الْآلِ دُنْهَا

19- *Çökük gözülü binek hayvam Hamalâ'ya ve Evcera'ya ulaştığında erdemli ailemi hatırladım.*

20- *Sevgilisi değil de Havrân serapta görüldüğünde gözlerinle baktığında bir manzara göremezsin.*

Duygusal bocalamalarla yoluna devam eden İmruülkays Hamâ ve Şeyzera'yı geçtikten sonra sevdiklerini hatırlamanın bir faydası olmadığına kendisini inandırmaya çalışır. Krallığını kurma sevdasıyla

kadar bazı şeyleri yapmayacağına dair yaptığı yemininde kadınlar ile ilgilenmeyeceği de vardır. Dolayısıyla kasidesinde isimlerine yer verdiği kadınlarla gerçek aşk yaşayıp yaşamadığını kesin olarak belirlememiz mümkün değildir. Ancak İmruülkays, intikam hırsıyla yaptığı yolculuklarda zevk ve eğlenceyi bir kenara bıraktığı anlaşılmaktadır. Bunun bir yansıması olarak bu kasidesinde ve diğer kasidelerinde farklı isimler zikrederek kadın tasvirlerine yer verdiği düşünülmüştür. Diğer taraftan ilk 16 beyitte ismini zikrettiği Süleymâ, kasidede ön plana çıkarıldığı göz önüne alındığında; Süleymâ'nın gerçek aşkı olduğu, diğer isimlerin ise müstear olduğu da muhtemeldir. Detaylı bilgi için Bk. Gâzî Tuleymât - İrfân 'Aşkar, *el-Edebi'l-Câhiliy -kadâyâhu- aġrâduhu- a'lâmuhu-funûnuhu* (Dımaşk: Dâru'l-İrşâd, 1992), 241-244; İbrahim Aydın, *İbnu'l-Mutez ve Şiiri* (İstanbul: Kitap Dünyası, 2023), 227.

²⁸ خَمَلَى: Şam tarafında bir yer adı. Bk. İmruü'l-Kays, *Divânu İmruü'l-Kays*, 61.

²⁹ أَوْجَرَ: Şam tarafında bir yer adı. Bk. İmruü'l-Kays, *Divânu İmruü'l-Kays*, 61.

³⁰ حَوْرَان: Şam'da bir şehir. Bk. İmruü'l-Kays, *Divânu İmruü'l-Kays*, 61.

çıkıldığı bu çileli yola devam etmekten başka bir yol bulunmadığını dile getirdikten sonra kasidesine şöyle devam eder:

عَشِيَّةَ جَاوَزْنَا حَمَاةً وَشَيْرًا تَقَطَّعَ أَسْبَابَ اللَّبَانَةِ وَالْهَوَى

21- *Arzu ve isteklere ulaşmanın yolları kapandı. Akşam Hamâ ve Şeyzera'yı geçtik ilerleyerek.*

O günkü şartlarda oldukça sıkıntılı bir yolculuk yapan İmruülkays'ın bir kısım yol arkadaşı tarafından ihanete uğradığı, bir kısım yol arkadaşının ise her şeye rağmen Rum kayserine giden yolda kendisine sadık kaldığı anlaşılmaktadır. İmruülkays yarı yolda kendisini yardımsız bırakanların kendisine yetişmelerini bekleyip özür dilemelerini beklemeden, bir an evvel Rum kayserinin yardımını yanına alarak krallığını kurmak için sabırsızlanmaktadır. İmruülkays yanında olanlarla bu yolculuğa odaklanmış ve kendisine sadakatle bağlı kalanların sadakatini şöyle övmüştür:

أَخُو الْجُهْدِ لَا يُلَوِّي عَلَيَّ مِنْ تَعَدَّرًا بِسَيْرٍ يَضِجُ الْعَوْدُ مِنْهُ يَمْنُهُ

22- *Yolculuktan geri dönmek için yaygara koparanlar var. Gayret sahibi dost iyilik yapar, özür beyan edenin özür dilemesini beklemez.*

İmruülkays kendine ihanet edenleri hatırlayarak daha fazla moralini bozmak istemez. Aksine yolculuğuna yoğunlaşmak ister. Bunun için daha önce yaptığı nice zahmetli yolculuklarının yanında, kadınlarla yaptığı zahmetsiz yolcuğunu kasidesinde dillendirir. İmruülkays bu yolculukta kadınların, ılgın ağaçlarının bulunduğu yerde ihtiyaç molası verdikleri yerleri de şöyle zikretmiştir:

وَلَمْ يَنْسِنِي مَا قَدْ لَقِيتُ ظِعَامَنَا وَخَمَلًا لَهَا كَالْقَرِّ يَوْمًا مُخَدَّرًا
وَدُونَ الْعَمِيرِ عَامِدَاتٍ لِعَضُورًا كَأَثَلٍ مِنَ الْأَعْرَاضِ مِنْ دُونِ بَيْشَةَ

23- *Unutma ki birçok çileli ve hevdece yükleri hafif olan kadınlar alayında rahat yolculuklar yaptım.*

24- *Vadilerdeki ılgın ağaçları gibi Bîşe ve Gumeyre'den başka Gazvere'ye yöneldiler.*

Nihayetinde maziye takılıp kalmanın bir faydası olmadığını düşünen İmruülkays, bu yolculuğu bitirmesi gerektiğini ve mazideki güzel hatırasından aldığı ibreti hatırlar. Böylece hissettiği psikolojik rahatlama ile kadınlarla beraber yaptığı yolculukta nasıl kadınlar dere

tepe aşırıp gittilerse aynı şekilde kendisine düşenin de deveye yol vermek olduğunu düşünür. Bunun için bardağın dolu tarafını gören İmruülkays, aşağıdaki 6 beyitte devesini över. Devesinin kızgın sığağa rağmen hızlı yol alışı dillere destandır. Adeta devesinin kolonuna bağlı bir kedi vardır. Bu kedi deveyi patileriyle tırmalayarak hızlanmasını sağlamaktadır. Devesinin bu hızlı yürüyüşünde ayaklarının altından fırlayan taşlar solak birinin attığı taşlar gibi sağa sola fırlar. Ancak devesinin ayakları esnek olduğundan bu kesici ve sivri taşlara rağmen ayaklarının kılının dahi zarar görmediğini dillendirir. Devesinin ayağının altından uçuşan taşlar sarrafların sahtesini gerçeğinden ayırmak için attıklarında kalp dirhemlerin çıkardığı ses gibi yere çarpar. O, kasidesine yansıyan gurur verici benzetmeleri şöyle ifade etmiştir:

فَدَعُ ذَاوَسَلَّ الْهَمَّ عَنْكَ بِجَسْرَةٍ	ذُمُولٌ إِذَا صَامَ النَّهَارُ وَهَجْرًا
تُقَطِّعُ غَيْطَانًا كَأَنَّ مُتُونَهَا	إِذَا أَظْهَرَتْ تَكْسِي مَلَاءٌ مُنَشَّرًا
بَعِيدَةٌ بَيْنَ الْمُنْكَبَيْنِ كَأَنَّهَا	تَرَى عِنْدَ مَجْرَى الضَّفِيرِ هَرًّا مُشَجَّرًا
تُطَايِرُ ظُرَّانَ الْحَصِيِّ بِمَنَاسِمِ	صِلَابِ الْعَجِيِّ مَلْتُومَهَا غَيْرَ أَمْعَرَا
كَأَنَّ الْحَصِيَّ مِنْ خَلْفِهَا وَأَمَامَهَا	إِذَا نَجَلَتْهُ رِجْلُهَا خَدْفٌ أَعْسَرَا
كَأَنَّ صَلِيلَ الْمَرُوِّ حِينَ تُطَيِّرُهُ	صَلِيلُ زُبُوفٍ يُنْتَفِدَنَّ بَعْبَقْرَا

25- Bırak maziyi! Kendi gam ve kederinden uzaklaş da hızlı deveni süür, gün ortasında sıcak bastırduğunda.

26- Basık arazileri aşar geçer, adeta öğlen sığağı sarp arazilere yayılmış da giydirilmiştir.

27- Devenin omuzları geniştir. Sanki kolona bağlanmış bir kedi görürsün.

28- Öyle hızlıdır ki toynaklarıyla sivri taşlar uçuşur, yetim devenin derisinin sıkılığından kolları bile düşmemiştir.

29- Sanki arkasından ve önünden devenin ayağının fırlattığı taşları solak kişi savurmuştur.

30- Uçtuğunda taşların çarpışma sesi sarrafın 'Abkara'da³¹ kalp dirhemleri ayırırken çıkan ses gibidir.

İmruülkays, mevcut durumda olumsuzlukları görmekten kendini

³¹ بَعْبَقْرَا: Yemen'de sahte dirhemleriyle meşhur bir yerdir. Sahte dirhemde bulunan bakır oranı çok olduğundan çıkardığı sesin daha fazla olmasıyla gerçek dirhemden ayırt edilebilmektedir. Bk. İmruül-Kays, *Divānu İmruül-Kays*, 64; el-'Alyân, *el-İrtihâlu fi'ş-ş'ri'l-Câhili*, 69.

uzak tutarak devesinin hızıyla övünmüştür. Belli ki at sahibine göre kişnediğinden böylesine hızlı bir devenin olağanüstü yeteneklere sahip bir binicisi olması gerekir. O yetenekli süvari İmruülkays'tan başkası değildir. Hızını alamayan şair, üçüncü tekil şahıs zamiri kullanarak konuyu o devenin süvarisine getirir ve kendisini övmeye başlar; o devenin süvarisinden yani kendisinden övgüyle bahseder. Kendisini dönemin erdemli davranışlarını sergileyen bir genç olarak tanıtır. Böylece Esed kabilesine karşı Konstantiniye kayserinden yardım istemek üzere çıktığı bu çileli yolda İmruülkays, ezeli düşmanını yıpratmak ve gözdağı vermek için psikolojik savaşı çoktan başlattığını şöyle ifade eder:

أَبْرَ بِمَيْتَاقٍ وَأَوْفَى وَأَصْبَرَ
عَلَيْهَا فَتَيَّ لَمْ تَحْمِلِ الْأَرْضُ مِثْلَهُ
بَنِي أَسَدٍ حَزَنًا مِنَ الْأَرْضِ أَوْعَرَ
هُوَ الْمُنْزِلُ الْأَلَّافِ مِنْ جَوِّ نَاعِطٍ

31- O devenin üzerinde bir genç vardır ki yeryüzü onun gibi anlaşmaya sadık, vefalı ve oldukça cesaretli birini taşımamıştır.

32- O genç Cevv'de³² bulunan Nâ'ıt³³ Kalesi'nden binlercesini aşağı indirmiştir. Ey Benû Esed! Sarp arazide oturun, engibeli yerlerde korunun (ama kurtulamazsınız benden).

Psikolojik savaşı sürdüren İmruülkays, Esed kabilesine karşı Yemen'de kavmiyle savaşmayıp Rum kayserinden yardım istemesinin sebebini açıkladıktan sonra, “İsteseydim kavmim ve dostlarımla Himyer topraklarına saldırırdım. Fakat ben Esed kavmini elden ayaktan düşürmek, onlara kara çalmak ve Rum kayserinin savaşımında yanımda olmasıyla şerefimi artırmak için ondan yardım istedim.” der ve duygularını şöyle ifade eder:

وَلَوْ شَاءَ كَانَ الْعَزْوُ مِنْ أَرْضِ حَمِيرٍ
وَلَكِنَّهُ³⁴ عَمَدًا إِلَى الرُّومِ أَنْفَرًا

33- Eğer o (genç) isteseydi Himyeri yurdunda savaş olurdu, ama o (Rum'u savaşına davet etmek için veya askeri yardım istemek üzere) Rum'a yöneldi.

³² جَوِّ: Yemâme'de bir yer adıdır. Bk. İmruü'l-Kays, *Divânu İmruü'l-Kays*, 65; 69.

³³ نَاعِطٌ: Hemdân yurdunda bir kaledir. Bk. İmruü'l-Kays, *Divânu İmruü'l-Kays*, 65.

³⁴ Beytin birinci satırında faili İmruülkays iken ikinci satırında (أَنْفَرًا) zamirinin İmruülkays için Rum kayserine mektup yazarak onun Konstantiniye'ye gitmesini sağlayan Gassâni Kralı Hâris b. Ebî Şemir olduğu ifade edilmiştir. Bk. Berrû Tevfik, *Târihu'l-'Arabi'l-kadim* (Dımaşk: Dâru'l-Fikr, 1417-1996), 161.

Yol arkadaşlarından biri de kendi gibi şair olan ‘Amr b. Kamî’e el-Yeşkürî’dir.³⁵ Onun da Rum diyarına ulaştığında kendisi gibi vatan özlemi hissederek ağladığını o şöyle dile getirmiştir:

وَأَيْقَنَنَّ أَنَا لَأَحِقَّانِ بِقَيْصَرَا بَكَى صَاحِبِي لَمَّا رَأَى الدَّرْبَ دُونَهُ

34- Arkadaşım Derb’i³⁶ yakından görüp, Rum diyarına vardığımızı anlayınca ağladı.

İmruülkays, vatan hasretinden dolayı ağlayan yol arkadaşı ‘Amr b. Kamî’e el-Yeşkürî’yi teselli etme ihtiyacı hisseder ve ona Kayser’den yardım alarak Esed kabilesine karşı savaşım onlardan alacakları topraklar üzerine krallığını yeniden kuracaklarını hatırlatır. Böylece İmruülkays, yüreğinde hissettiği krallık umudunu yol arkadaşına da hatırlatma kabilinden şöyle söyler:

نُحَاوِلُ مُلْكًا أَوْ نَمُوتُ فَقُلْتُ لَهُ لَأَتَّبِكَ عَيْنًا إِنَّمَا فُتِعْدَرَا

35- Ona dedim ki: Gözlerin ağlamasın. Biz, ancak krallık için çalışıyoruz. Bu olmazsa da ölürüz veya (bu konuda “Uğraştık ama başaramadık” diyebileceğimiz) bir mazeretimiz olur.

Daha sonra İmruülkays, katetmeye çalıştıkları yol hakkında bilgi verir. Devamla kendisinin ve beraberinde olanların çileli yola girdiklerini, takip ettikleri yolun sıradan bir yol olmadığını, bu yolda yaşlı develerin çile çekmemek için garip sesler çıkardığını söyledikten sonra böyle bir yolu ancak kuyruğu kesik Berberî atlarının ve posta atlarının kat edebileceğini şöyle ifade eder:

بَسِيرٍ تَرَى مِنْهُ الْفُرَانِقُ أَزُورَا وَإِتِي زَعِيمٌ إِنْ رَجَعْتُ مُمْلَكَا
إِذَا سَافَهُ الْعَوْدُ النَّبَاطِيُّ جَرَجَرَا عَلَيَّ لَأَحِبُّ لَأُيَهْتَدِي بِمَنَارِهِ

36- Bu zahmetli yolculuktan kral olarak (kavmime) dönersem kesinlikle ben liderim, kılavuzun bir yöne meylettiğini görürsün.

37- İşareti olmayan bir yolda yaşlı Nebat develeri çileli yola gitmemek için gürültü yapar.

Arkadaşı ‘Amr b. Kamî’e’yi psikolojik olarak rahatlatmaya devam eden

³⁵ Kasidenin 34. beytinde İmruü'l-Kays'ın arkadaşım diye söz ettiği yol arkadaşı ‘Amr b. Kamî’e el-Yeşkürî’dir. Bk. İmruü'l-Kays, *Divânu İmruü'l-Kays*, 65.

³⁶ الدربُ: Acem ve Arap memleketleri arasında bulunan bir yer adıdır. Bk. İmruü'l-Kays, *Divânu İmruü'l-Kays*, 65.

İmruülkays, Arapların değerli gördükleri atların özelliklerini zikrederek, yolculuğun zorluk derecesini anlatmak için bu cins atların yüzlerinden aşağıya doğru terler aktığını belirtir ve bu atların böyle zorluk derecesi yüksek yolları katedebileceğine dikkat çeker. Süvarisinin bu özelliklere sahip bir atın rahvan yürümesi için ne yapması gerektiğini anlatır ve bu şiiri dinleyenleri sanki o anları yaşıyormuş gibi hissederek olayın içine şöyle çeker:

بَرِيدَ السُّرَى بِالْبَلِّلِ مِنْ حَيْلِ بَرِيرَا عَلَى كُلِّ مَقْصُوصِ الذَّنَابِي مُعَاوِدِ
تَرَى الْمَاءَ مِنْ أَعْطَافِهِ قَدْ تَحَدَّرَا أَقْبَبَ كَسْرِحَانَ الْعُضْيِ مُتَمَطِّرِ
مَشَى الْهَيْدَبِيِّ فِي دَفِّهِ نَمَّ فَرَفَرَا إِذَا زُعْتَهُ مِنْ جَانِبَيْهِ كَلْبِيهَمَا

38- Berberî atlardan posta götürmede gece boyu yol alan, tekrar tekrar kullanılan, kuyruğu kesik her bir atın üzerinde.

39- Kurt gibi karmı boş, karmı zayıf ve beli ince yolculuğun çilesinden terleri yüzünden aşağıya doğru aktığını görürsün.

40- Hızlı gitmesini istediğinde ve zapt etmek için bir tarafa dizginlerini çektiğinde, salına salına yürür, ardından ağızındaki gemi hareket ettirir.

İmruülkays, arkadaşı ‘Amr b. Kamîe’nin sakinleştiğini görmüş olmalı ki yanında bulunanlara böylesine çileli yolculuğun çilesini unutturmak, hoş vakit geçirmeleri, kendisini ve diğerlerini stresten uzak tutmak için onlardan şarkılar söylemelerini ister. O, şarkı söyleyenlerin ayak damarlarının elastikiyetiyle toynakları yere tam olarak oturan binitler üzerinde olduklarını şöyle aktarmıştır:

عَلَى جَلْعَدٍ وَاهِي الْأَبَاجِلِ أَبْتَرَا إِذَا قُلْتَ رَوْحَنَا أَرَنَّ فُرَاتِقُ

41- Bizi rahatlat dediğimde yanında bulunanlar, kuyruğu kesik, dayanıklı ve ayak damarları esnek binitlerin üzerinde şarkı söylerler.

Şair yurdundan uzaklaşıp tanımadığı ve bilmediği Ba‘lebekke’ye ulaşmıştır. İmruülkays, Ba‘lebekke’den sonra ulaştığı Humus’un kırsal bölgesi İbn Cüreyc’de bilinmemesi ve tanınmamasından dert yanmış, gurbette olmanın hüznünü şöyle dile getirmiştir:

وَلَا ابْنَ جُرَيْجٍ فِي فُرَى حِمَصٍ أَنْكَرَا لَقَدْ أَنْكَرْتَنِي بَعْلَبُكَ وَأَهْلَهَا

42- Ba‘lebekke halkı ve Humus’un kırsal İbn Cüreyc de beni tanımadı.

İmruülkays ve beraberindekiler yağacak yağmura bakarak kendilerini avutmak isterler. Yağacak yağmurun sevdiklerinin bulunduğu yurtlara

yağması onlara manevî bir kuvvet verirken İmrüülkays, sevgilisi Binti 'Afzera'ya olan hasret ve özlemini gidermenin bir çaresi olmadığını söyler. Ayrıca İmrüülkays, gönül yarasına deva bulmanın imkânsızlığına vurgu yapar. Sevdiği kadınların iffetine dikkat çeken İmrüülkays, onların zarafet ve güzelliğini şu şekilde kelimelere dökmüştür:

وَلَا شَيْءَ يَشْفِي مِنِّي يَا بِنَةَ عَفْرَا نَشِيمٌ يُرْوَقُ الْمُزْنَ لِأَيْنَ مَصَابِهِ
مِنَ الذَّرِّ فَوْقَ الْإِتْبِ مِنْهَا لِأَثَرَا مِنَ الْقَاصِرَاتِ الطُّرْفِ لَوْ دَبَّ مُحَوَّلٌ

43- Şimşeklere bakıyoruz, yağmur bulutu nereye yağmur yağdıracak (gözlemliyoruz). Ey Binti 'Afzera! Senden başka hiçbir şey (bana) şifa veremez.

44- Bakışlarımı kocalarına çevirmiş, evlilik yaşına gelmiş kadınların üzerindeki itb³⁷ elbisesi üzerinde küçük karınca yürüse yumuşak tenlerinde iz yapar.

Ardından diğer sevgilileri Ümmü Hâşim ve Besbâse Binti Yeşkürâ'dan uzakta olmasından dolayı üçüncü şahıs dili kullanarak kendi kendine hayıflanır. “Ona yazıklar olsun.” derken kendini kastederek keşke böyle bir yola girmeseydim şimdi onların yanında olurdum dercesine özlem duygusunu şöyle dile getirir:

قَرِيبٌ وَلَا الْبَسْبَاسَةُ ابْنَةُ يَشْكُرَا لَهُ الْوَيْلُ إِنْ أَمَسَى وَلَا أُمُّ هَاشِمِ

45- Ona yazıklar olsun! Akşama girdiğinde ne Ümmü Hâşim'e yakındır ne de Besbâse Binti Yeşkürâ'ya.

İmrüülkays, yol arkadaşı 'Amr b. Kamî'e'yi kastederek annesinin, ona olan hasretinden ağladığını, daha önce böyle bir ayrılık yaşamadığını, dolayısıyla gurbet acısını dile getirerek yolculuğun ne denli zor olduğunu şöyle nazma aktarır:

بُكَاءٌ عَلَيَّ عَمْرٍو وَمَا كَانَ أَصْبِرَا أَرَى أُمَّ عَمْرٍو دَعْمَهَا قَدْ تَحَدَّرَا

46- Ümmü 'Amr'ın daha fazla sabredemeyip ağlayarak 'Amr'a göz yaşını döktüğünü görüyorum.

İmrüülkays, Konstantiniye'ye olan bu yolculuğun ne kadar uzak olduğuna dikkat çeker. Kumun altında sert zeminde biriken sudan dolayı oluşan çukurdan sağlıklı bir su elde etmek ne kadar zorsa Rum

³⁷ الإتب: Cepli ince ve yensiz bir çeşit elbisedir. Bk. İmrüü'l-Kays, *Divânu İmrüü'l-Kays*, 68.

kayserinin askeri yardımını alarak korumasını elde etmenin de o kadar zor olduğuna, bunun yanında yolculuğun zahmetine de işaret eder:

وَرَاءَ الْحِسَاءِ مِنْ مَدَافِعِ قَبْصَرًا إِذَا نَحْنُ سَرْنَا خَمْسَ عَشْرَةَ لَيْلَةً

47- *On beş gün gece yol aldığımızda, kumun altındaki sert zeminde biriken suyun ardından, Rum kayserinin korumasını elde edeceğiz.*

İlaveten dedesi de dâhil en yakınlarından, hayır umduğu kimselerle ilgili olarak güvendiği dağlara kar yağdığını özellikle dile getirmiş ve adeta “Düş de gör dostunu” deyiminde kullandığımız gibi “Ben düştüm ve gördüm, anladım kimin dostum olduğunu” diye bize seslenir. Oldukça cesur bir kimse olan İmruülkays’ın yanındakiler, Fars ve Menâzir Krallıklarının gönderdiği ordular karşısında dağılmışlar ve kendisini yarı yolda bırakmışlardır. Aynı durumdan geçmişte Kinde Krallığı’nın en kudretli kralı olan dedesi Hâris b. ‘Amr da mustarıpti. İmruülkays yakındığı bu durumu daha açık ve anlaşılır bir ifadeyle kavramlaştırır: ihanet. Şair nazım yoluyla mesajını şöyle aktarır:

وَقَرَّتْ بِهِنَّ الْعَيْنَانِ بُدِّلْتُ آخِرًا إِذَا قُلْتُ هَذَا صَاحِبٌ قَدْ رَضِيْتُهُ
مَنْ النَّاسِ إِلَّا خَانَنِي وَتَغَيَّرَا كَذَلِكَ جَدِّي، مَا أَصَاحِبٌ سَاحِبًا

48- *Bu razı olduğum, gözlerimi aydınlatan arkadaş budur dediğimde, başka bir şeyle değiştirildim.*

49- *Dedem de böyledir, insanlardan bir arkadaşla dostluk yapmaya göreyim ki ihanet etmemiş ve bambaşka bir kişiliğe dönüşmüş olmasın.*

Rum kayserine yaptığı yolculuk ve bu yolculukta karşılaştığı zorlukları dile getirmekten vazgeçerek kavmi ile övünmeye başlayan İmruülkays, Karmele Savaşından çok daha öncesinde atalarından tevarüs ettikleri şan ve şöhretlerini koruduklarını vurgular ve kavmiyle iftihar ettiğini şöyle belirtir:

وَرِثْنَا الْغَنَى وَالْمَجْدَ أَكْبَرَ أَكْبَرًا وَكُنَّا أَنَا قَبْلَ غَزْوَةِ قَوْمَلٍ

50- *Biz Karmele³⁸ Savaşı’ndan önce muazzam bir bolluk ve asalet miras almış insanlarız.*

Atını zikrederek kendisiyle beraber savaşan arkadaşlarını kasteden

³⁸ *قَوْمَلٍ*: İmruü'l-Kays ve kavminin savaştığı ve yenildiği Yemen hükümdarıdır. Bk. İmruü'l-Kays, *Divânu İmruü'l-Kays*, 70.

İmruülkays, ihanet edenlerin vurgusunu yaptıktan sonra Barba'îsa ve Meysera'da vefalı arkadaşlarını şükranla ve minnetle şöyle yâd eder:

مَرَّبَطَهَا مِنْ بَرِّعَيْصَ وَمَيْسَرَ وَمَا جَبُنْتُ خَيْلِي وَلَكِنْ تَذَكَّرْتُ

51- *Atım korkmadı fakat hatırladı Barba'îsa ve Meysera'da sınıri bekleyenleri.*

İmruülkays, Barba'îsa ve Meysera'da yanında duran arkadaşlarının vefalı, kötü gün dostu olduklarını belirtmiştir. Ayrıca onların asaletine işaret ederek savaştan geri çekilmenin korkaklık veya zayıflıktan olmadığını söyleyerek gıyaben arkadaşlarını savunur. Bu durum kasidesinde savaş taktiği olarak arkadaşlarının kum yığınlarını siper alması şeklinde belirtilir. Bu gibi taktiklerle özellikle Te'zîf'te³⁹ ve Tartarâ'nın⁴⁰ yukarısında kazandıkları şaşalı zaferine o şöyle vurgu yapar:

بِتَأْذِفَ ذَاتِ النَّلِّ مَنْ فَوْقَ طَرْطَرًا أَلَا رَبُّ يَوْمَ صَالِحٍ قَدْ شَهِدْتُهُ

52- *İyi bilin ki bu yerlerde nice bol kazançlı güzel (savaşlar) günler gördüm, kum yığınlarına sahip Te'zîf'te ve Tartarâ'nın yukarısında.*

İmruülkays, özellikle Te'zîf ve Tartarâ'da elde ettiği parıltılı zaferleri hatırlar. Fakat Kuzâran'da⁴¹ elde ettiği zaferi oldukça güç şartlar altında elde etmiştir. Ceylanların günlük hayatlarında kaçma, koşma ve oynama gibi aktivitelerinde en çok hareket eden ve sallanan organları boynuzlarıdır. Bunun için İmruülkays, A'fera ceylanının boynuzlarında olduklarını belirterek savaş esnasında konum zikrederek mutlu olduklarını belirtmiştir. Ancak kasidenin bağlamına göre onun Te'zîf ve Tartarâ'da sanki A'fera ceylanının boynuzlarındaymış gibi savaş alanına hâkim bir tepede olduklarını da dile getirmiş olması daha uygundur.⁴² İmruülkays, Rum kayserinin desteğini elde etmek uğruna

³⁹ بِتَأْذِفَ: Şam'da bir yer adıdır. Bk. Şerif el-Mürtezâ 'Ali b. el-Hüseyn el-Müsevi el-'Alevî, *Emâli'l-mürtedâ guraru'l-fevâid ve dürerü'l-kalâid*, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhîm (Kâhire: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-'Arabiyye, 1954), 1/329.

⁴⁰ طَرْطَرًا: Şam Münbic'te bulunan bir köyün adıdır. Bu köyde Tartara Nehri olduğu söylenmektedir. Başka bir görüşe göre Şam'da bir yer adıdır. Bk. Şerif el-Mürtezâ, *Emâli'l-mürtedâ guraru'l-fevâid*, 1/329.

⁴¹ قُذَارَان: Şam'da bir köyün adıdır. Bk. Şerif el-Mürtezâ, *Emâli'l-mürtedâ guraru'l-fevâid*, 1/329.

⁴² Şerif el-Mürtezâ, *Emâli'l-mürtedâ guraru'l-fevâid*, 1/329.

çekilen sıkıntılar ve güçlülere tahammül gösterdiklerinde krallığını kuracağından emindir. O, duygularını şöyle ifade eder:

كَأَنِّي وَأَصْحَابِي عَلَى قَرْنٍ أُعْفَرًا وَلَا مِثْلَ يَوْمٍ فِي قُدَارَانَ ظَلْمُهُ

53- *Kuzârane Savaşı gibisi yoktur, sanki ben ve arkadaşlarım Af'era⁴³ ceylanının boynuzları üzerindedik.*

İmruülkays, kasidesinin son beytinde; elde ettikleri başarının sırrını açıklar gibidir. Kendisi ve vefalı arkadaşları savaştan önce içki içmektedirler. Savaş esnasında içkinin akla olan etkisiyle anlama ve gözlere etkisiyle ayırt etme melekelerini perdelemesiyle korkuya kapılıp savaştan kaçmamaktadırlar. Bu, insanın deli cesaretini artıran bir çözüm olarak görülmektedir. Bu durum savaş aleyhlerine dönse bile savaşın gidişatından psikolojik olarak olumsuz etkilenmek istemediklerini düşündürmektedir. Savaşta siyah atların kumral olarak görülmesi renklerin insan psikolojisindeki etkisini akla getirmektedir. Zevk ve eğlence şairi İmruülkays, içki ile başarı ve savaşta zafer kazanma arasındaki bağlantıyı şöyle kurar:

نَقَادًا وَحَتَّى نَحْسَبَ الْجَوْنَ أَشْقَرًا وَنَشْرَبُ حَتَّى نَحْسَبَ الْخَيْلَ حَوْلَنَا

54- *(İçki) içiyoruz ki etrafımızdaki atları küçük koyunlar zannedelim ve siyah atları da kumral zannedelim.*

Sonuç

İmruülkays, “Semâ leke şevkun” (سما لك شوق) kasidesini Konstantiniye Rum kayserinin yardımıyla krallığını yeniden ihya etmek, aynı zamanda babasının katili olan Esed kabilesinin soyunu kurutmak için her türlü maddî ve manevî zorlukları göze alarak yaptığı yolculuğu sırasında söylemiştir. Şair Süleymâ'ya özlem duygularını ifade ile başlar ve kasidenin 16. beytinde bu özlem duygusu son bulur. Sevgilisinin gidişiyle başka bir aşka yelken açtıklarını düşündüğü sevgililerinin yerine İmruülkays'ın bir başka sevgiliye gönlünde yer verdiği düşünülebilir. Ancak bu kasidede ismi geçen ve Süleymâ'nın dışında zikredilen, Esmâ, Binti 'Afzera, Ümmü Hâşim ve Besbâse bint Yeşkürâ isimlerinin

⁴³ الأعراف: Beyazı kızilla karışık beyaz bir antilop çeşididir. Bk. İmruü'l-Kays, *Divânü İmruü'l-Kays*, 70.

İmruülkays'ın her biri gerçek sevgilisinden müstear olarak seçtiği isimler olduğu anlaşılmaktadır. İmruülkays, kasidenin ilk üç beytinde sevgilisine olan özlemini dile getirir. Sonra sevgilisinin kavminin adını (Kinâne Oğulları), bulunduğu yeri (Ya'muriyye bölgesinin Kavv ve 'Ar'ara mevkii) ve gideceği yerin (Gassâniler'in civarı) konum bilgisini zikreder. Sevgilisinin ayrılışından duyduğu yalnızlık duygusu ve özlemini dile getirir. Çünkü onun gidişinden geriye kalındaki sevgi duygusundan başka bir şey kalmamıştır. İmruülkays, kasidesini Cahiliye döneminin bilindik formunda söylemiştir. Kasideye sevgiliye duyulan özlem (nesîb/teşbîb) ile başlayıp tasvir ve fahr ile devam etmiştir. Ayrıca bu kasidesinde onun, geçmişe özlem, geleceğe sabırsızlanma, ümitsizlik, ümitsizlikten kurtulma, umuda uzanma gibi duyguları şiirine aktardığı görülmektedir. Kasidesinde yakın akrabaları ve dostlarının ihanetinden yakınan İmruülkays, en zor zamanlarda elde edilen zaferlerin kazanılmasında önemli fedakârlıklarda bulunan vefalı dostlarına minnet ve şükran borcu duygusunu hisseder. İmruülkays'ın bu kasidesi, onun vefalı dostları ile Rum kayserine yaptığı zorlu yolculuğu esnasında yaşadığı duygusal gelgitleri yansıttığı görülmektedir.

Kaynakça

- 'Akkâd, 'Abbâs Mahmûd. *Luğatu's-şâ'ira*. B.y.: Müessesetü'l-Hindâvî, 2014.
- 'Alyân, Vefâ Süleymân 'Ali. *el-İrtihâlu fi's-şîri'l-Câhili (Dirâsetü'n-nakdiyye)*. Cidde: Câmi'atu'l-Melik 'Abdu'l-'Azîz, Külliyyetu'l-Âdâb ve'l-'Ulûmi'l-İnsâniyye, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- 'Âmrî, Leylâ Tefvîk. *İmruül-Kays b. Hucr: rihletuhu ile's-şarki ev ile'l-garb*. Ammân: Dâr'u Ğaydâ, 2007.
- Aydın, İbrahim. *İbnu'l-Mutez ve Şiiri*. İstanbul: Kitap Dünyası, 2023.
- Berrû, Tefvîk. *Târihu'l-'Arabi'l-kadim*. Dımaşk: Dâru'l-Fikr, 1417-1996.
- Cezâlîn, Abdullah b. 'Abdu'l-'Azîz Âl Muflih. *Târihu'l-Eflâc ve hadâratuhâ*. b.y.: y.y., 1992.
- Cündî, 'Alî. *Târihu'l-edebi'l-Câhili*. Beyrut: Mektebetü'l-Câmi'atu'l-'Arabiyye, 2. Baskı, 1966.
- Dayf, Şevkî. *Târihu'l-edebi'l-'Arabi el-'asru'l-Câhili*. Kahire: Dâru'l-Ma'ârif, 22. Baskı, ts.

- Demirayak, Kenan. *Arap Edebiyatı Tarihi I, (Cahiliye Dönemi)*. Erzurum: Fenomen Yayınları, 2014.
- Ersönmez, Hüseyin. "Halefu'l-Ahmer: Şairliği, Râvîliği ve Edebi Tenkitçiliği". *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/1 (Haziran 2022), 177-200.
- Hüseyin, Taha. "Cahiliye Dönemi Nesri". çev. Celalettin Divlekci. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 48/1 (2007), 177-183.
- İbn Ebî'r-Rebî'. "*Tefsîru'l-Kitâbu'l-'Azîz ve İrâbuhu*". 1/320. Erişim Tarihi; 02. 02. 2024. www.islamspirit.com,
- İmruü'l-Kays. *Dîvânü İmruü'l-Kays*. thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhîm. Kahire: Dâru'l-Ma'ârif, 2009.
- Mebîdayn, Mahir Ahmed 'Ali. *Mazâhiru'l-hadâratî'l-mâddiyyeti fi'ş-şîri'l-Câhilî*. Ürdün: Câmî'atu'l-Ürdüniyye, Doktora Tezi, 2002.
- Mürtezâ, Şerîf 'Ali b. el-Hüseyin el-Mûsevî el-'Alevî. *Emâli'l-mürtedâ guraru'l-fevâidi ve dürerü'l-kalâidi*. thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhîm. Kâhire: Dâru İhyâi'l-Kütübî'l-'Arabiyye, 1. Baskı, 1373/1954.
- Önkâl, Ahmet - Bozkurt, Nebi. "Deve". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 9/223. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.
- Ramazan, Ömer. "Eski Arap Şiiri'nin Yapısında Dil ve Ahenk: İmru'l-Kays". *Şarkiyat Mecmuası* 25/2 (2014), 171-191.
- Sahrân, Nûrâ 'Ali Yüsellim. "Hudûru'l-Lehceti'-Subeyciyyeti fi'ş-Şîri'l-Câhilî (Melâmihu ve Delâlâtü ve Ta'kîbâtu)". *Aden Üniversitesi Beşeri ve Toplumsal Bilimler Dergisi* 1/3 (2020), 283-303.
- Savran, Ahmet. "İmruülkays b. Hucr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 22/237-238. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- es-Sibâ'î. *Târîhu'l-edebi'l-'Arabî (el-'asru'l-Câhilî)*. b.y.: Matba'atu'l-'Ulûm, 1351/1932.
- Şanlı, İbrahim. *Cahiliye Dönemi Arap Edebiyatında Nesir*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Tuleymât, Gâzî - 'Aşkar, İrfân. *Edebi'l-Câhilî - kadâyâhu -ağrâduhu-a'lâmuhufunûnuhu*. Dımaşk: Dâru'l-İrşâd, 1. Baskı, 1992.
- Tülücü, Süleyman. "Mu'allakât ve Şairleri Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi-I". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23 (2005), 1-70.
- Yenice, Mehmet. "İçerik Yönüyle Mu'allaka Şiirlerinin Değeri ve Tarafe b.

el-'Abd'in Mu'allakası". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 14/76 (2021), 825-835.

<https://29.co.th/https://29.co.th/Şeceretu'l-Bân-moringa-oleifera/?amp=1> Erişim Tarihi:08.01.2024

<https://www.spa.gov.sa/ar/830d542271?type=news&uuid=830d542271> Erişim Tarihi:08.01.2024

Summary

Imru' al-Qays was a poet who lived during the Jāhiliyah period and belonged to the founders and ruler family of the kingdom of Kinda. The kingdom of Kinda was founded by those who had to migrate from the Hadhramaut region of Yemen to the Najd region due to the economic collapse caused by foreign interventions. After the Manāzir Kingdom under the rule of the Persian Empire and the Ghassanid Kingdom under the control of the Byzantine Empire, the Kinda tribe gradually became the kingdom which was representing the third important political and economic power at that period. Hujr, who is Imru' al-Qays father, ruled the tribes of Asad and Ghatafan on behalf of the Central Kinda tribe. His mother was Fatima, and she was the sister of Kulayb being the king of the Taghlib tribe. According to this, Imru' al-Qays belonged to the dynasty family on both his mother and father. When being looked at the subject from the perspective of poetry, the same situation is in question, because his maternal uncles Muhallhil, Kulayb and his aunt Zahra, and his paternal grandfather Hujr ibn 'Amr, nicknamed Ākil al-Murār, were also poets. Although he received management and martial arts education at that period, he did not want to turn towards these fields, and he developed himself and became a master of poetry with the guidance of his uncle Kulayb, one of the first master poets. In the meantime, his father, since he did not see the ability and characteristics of rulership in his other brothers, he wanted to raise Imru' al-Qays as the heir apparent to be the king of the Kinda tribe after him and to transfer his powers to him. For this reason, even if his father Hujr tried to dissuade his son Imru' al-Qays from singing poetry, but all his efforts for this cause went down the drain. When the contents of his poems

and other sources are examined, it is observed that he benefited from the reputation of being the son of an aristocratic family and being a poet throughout his life. It is understood that in the early stages of his life, he adopted a vagrant lifestyle between Nejd and Yemen and lived in self-indulgence. Accordingly, it is seen that they hunt with their friends with vagrant and marauder characters and went to places where there were streams and natural beauties and set up drinking bouts and had a good time. In addition, he amused himself and wrote poems to women belonging to aristocratic families like himself without having moral concerns and in this period of his life, he continued to take each day as it comes without having any worries and goals about the future. However, this fortune did not always continue like this, and this glittering life he lived came to an end when his father was killed by the members of the Asad tribe and his father's will reached at him.

A new era has begun in the poet's life. In this new phase of his life, Imru' al-Qays has a more upright and dignified stance with a sense of responsibility, contrary to his previous life. Although he always stayed away from politics, he necessarily inherited from his father the responsibility of managing his tribe and representing it against other tribes. The most important of these responsibilities imposed on the shoulders of the poet is the responsibility to avenge his father's death as well as responsibility of protection the integrity of the homeland of the Kinda kingdom and the citizens of the Kinda kingdom. In addition to the Kinda tribe, he won his first two wars against the Asad tribe with the soldiers he hired from the kingdom budget, especially the Tay and Bakr tribes. Realizing the seriousness of this event, the Asad tribe began to look for allies to survive to prevent Imru' al-Qays from making a third move. In the end, the Asad tribe took refuge in the Kingdom of Manāzir, which was under the control of the Persian Empire having the most important power in the region. Imru' al-Qays who was declared *persona non grata* in the region, was pursued by the military forces of the Persian Empire and the Kingdom of Manāzir to be captured. As a result of this situation, the military forces around Imru' al-Qays became

afraid and dispersed. This situation forced Imru' al-Qays to seek help from the Byzantine Empire and the Ghassanids under its control. Imru' al-Qays, who had no more than a handful of loyal friends around him, remained alone and strange on his arduous journey to the Byzantine Empire. In such an environment, the messages he gave through the poems he sang in accordance with the duties and responsibilities he undertook while going to Constantinople are exemplary and their emotional diversity is quite high.

The poet of the Kinda tribe, who lived an unconcerned and self-indulgent life, suddenly found himself in a life full of distress, stress and sorrow in contrast to the life he lived before. It is not possible to explain the sufferings of Imru' al-Qays as the rigid stubbornness of the savagery of the period of Jāhiliyah. With his strong will and judgment, Imru' al-Qays decides to ask for military help from the Byzantine Empire, the superpower of the period, to re-establish the kingdom of Kinda. In accordance with this decision, he embarks on the last journey of his life. At the end of his negotiations with the Byzantine Emperor Justinian, he sets on a journey to repel the moves of the Asad tribe and its allies relying on the Byzantine army. However, Imru' al-Qays is betrayed by Emperor Justinian, and he complains about Justinian in the 48th and 49th couplets of his al-qaṣīdah al-rā'īyah, which forms the subject of our analysis. According to the sources, he died near Ankara when he wears the gold-embroidered poisonous robe sent by the emperor on his way back and was buried on Hıdırlık Hill. As a result, in our research, we will try to get to know the poet closely in terms of his honourable stance and different emotionality stated in the al-qaṣīdah al-rā'īyah that Imru' al-Qays sang during his journey from Najd to Constantinople.